

Presteforeningens og Kompetanserådets rolle i etter- og videreutdanning

Av Per Kristian Aschim, fagsjef i Presteforeningen og medlem i Kompetanserådet

Nå når systemet for etter- og videreutdanning for kirkelig ansatte skal gjennomtenkes på nytt, kan det være tjenlig å hente fram bakgrunnen for de ordningene vi har i dag og noen viktige erfaringer med disse. I nr. 9 presenterte jeg dagens system for etter- og videreutdanning for prester. I denne artikkelen vil jeg gå litt nærmere inn på Presteforeningens rolle som aktør i kompetanseutviklingen for prester, og samarbeidet med de teologiske utdanningsinstitusjonene i det som har vært kalt Kompetanserådet.

Litt EVU-historie

Presteforeningen har i hele sin historie vært en aktør i kompetanseutvikling for prester, men det ble satt mer i system fra 1970-tallet. En egen *kursnevnd* ble etablert i 1971, omdøpt til *studienevnden* i 1976. Det ble utarbeidet studiemateriell for bruk i lokallagene, og fra 1975 ble Presteforeningens studiebibliotek etablert. I studiebiblioteket ble det både utgitt bøker om ulike studietemaer og noe mindre omfattende studieopplegg. Presteforeningens utdanningsavdeling fikk sin spede begynnelse i 1974 da det ble ansatt studiesekretær i 20 % stilling.ⁱ

I 1974 nedsatte Kirkedepartementet et utvalg ledet av biskop Kristen Kyrre Bremer, som la fram utredningen NOU 1976:25 Prestenes etterutdanning.

Både fagforeningen og arbeidsgiver, det vil si Staten og biskopene, bidro til utvikling av en mer systematisk og målrettet etter- og videreutdanning for prester. Presteforeningen ble det sentrale apparatet for organisering av dette arbeidet, og det ble utviklet en omfattende kursvirksomhet igjennom 1980- og 1990-tallet. Forholdet mellom arbeidsgivers og profesjonsorganisasjonens ansvar på feltet var til løpende forhandling. Ulike modeller for organisering av kompetanseutviklingen i Den norske kirke ble lansert, de teologiske utdanningsinstitusjonene meldte også sin interesse sammen med andre aktører som Kirkerådet og IKO.ⁱⁱ

SPP – Spesialkompetanse i praktisk prestedtjeneste

I 1995 var flere større videreutdanningskurs bygd opp. Presteforeningen etablerte da videreutdanningsprogrammet *Spesialkompetanse i praktisk prestedtjeneste* (SPP). Det besto av tre elementer: I: Integrerende helhetsperspektiv, II: Fordypende praktisk teologi, og III: Teoretikumsstudium med relevans for prestedtjenesten. Presteforeningen administrerte ordningen og de teologiske utdanningsinstitusjonene og andre kompetansemiljøer sto for det faglige innholdet. Hvert element skulle utgjøre 3 måneders heltidsstudium, eller ca. 10 vekttall. Det tilsvarer 30 studiepoeng i dag. Samlet utgjorde fullført SPP tilsvarende 90 studiepoeng – det samme studiepoengomfanget som dagens erfaringsbaserte mastergrad i praktisk teologi. På denne tiden var de alminnelige studiepermisjonene for prester av tre måneders varighet.

Ordningen bidro til faglig fordypning for mange prester. Fram til utgangen av 2006 hadde 147 prester gjennomgått hele SPP-programmet, ca. 13 prester i gjennomsnitt pr. år.

Presteforeningens fagråd

I forbindelse med utviklingen av SPP-systemet, systematiserte Presteforeningen på slutten av 1990-tallet sitt utviklingsarbeid av kurs på ulike praktisk-teologiske fagområder i Fagråd for sjelesorg, homiletikk, kristen spiritualitet, kateketikk, pastoralutvikling, liturgikk og arbeidsveiledning. Flere av fagrådene var tverrfaglige. Det var diakoner i fagråd for sjelesorg, kateketer i fagråd for kateketikk og kirkemusikere i fagråd for liturgikk, samt kateket og diakon i fagråd for arbeidsveiledning. PFs

utdanningsavdeling og fagrådene samarbeidet med ulike aktører, særlig de teologiske utdanningsinstitusjonene, om utvikling og gjennomføring av kursmoduler innenfor SPP-programmet. Fagrådene ble avviklet i løpet av 2014–2015 etter at Bispemøtet overtok det administrative hovedansvaret for etter- og videreutdanningen for prester fra begynnelsen av 2014.

Etableringen av Kompetanserådet

Siden 2004 har de tre teologiske fakultetene MF, Misjonshøgskolen og TF, samt Det praktisk-teologiske seminar (PTS) samarbeidet om samordning av kompetanseutvikling for prester. Misjonshøgskolen ble en del av VID vitenskapelig høgskole fra 2016. PTS ble en del av TF fra 2017, og fra samme tid ble Kirkelig utdanningscenter i Nord (KUN) en del av VID. Tidligere hadde KUN ligget under PTS.

I mai 2000 ble det for første gang fastsatt en sentral kompetanseutviklingsplan for prester i Den norske kirke. Den ble fastsatt av Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet. Særlig ble det pekt på en del omstillinger som gjorde nytenking nødvendig: «rammene rundt ledelse av prestedtjenesten, samvirket mellom embets- og rådsstrukturen, og samarbeidet mellom menighetsrådene og fellelrådet» (Statssekretær Yngve Slettholm i tale på REU-konferansen 10. mai 2004, Presteforeningens arkiv).

Det som ble støttet til å etablere Kompetanserådet var Kvalitetsreformen i høyere utdanning. «Kvalitetsreformen medfører bl.a. at det blir vanskeligere for Presteforeningen å bruke de teologiske lærestedenes fagpersoner i sine kurs. Kursavtalene må nå inngås på basis av institusjonenes endrede arbeidsvilkår, og dette har endret noen av premissene for etterutdanningsvirksomheten». Ifølge Slettholm hadde både Bispemøtet og Kultur- og kirke departementet anbefalt Presteforeningen «å jobbe for å unngå at man skulle få ulike konkurrerende opplegg», som kunne svekke etterutdanningsvirksomheten. Departementet oppfordret alle gode krefter til å trekke i samme retning (Slettholm 10. mai 2004).

På departementets og Bispemøtets oppfordringer, hadde Presteforeningen og de teologiske lærestedene begynt å utvikle en ny samarbeidsform. Kompetanserådet ble etablert som en prøveordning og hadde sitt første møte 31. mars 2004. Det besto av to representanter for Presteforeningen, en fra Praktisk-teologisk seminar, en fra Teologisk fakultet, UiO, to fra MF og to fra Misjonshøgskolen. Presteforeningen var sekretariat.

Kompetanserådets funksjon og arbeid

Kompetanserådet arbeidet innenfor føringer lagt i sentral kompetanseutviklingsplan for prester. De første årene handlet samarbeidet om utvikling og koordinering av kurstilbud innenfor SPP-programmet. Siden 2008 har hovedoppgaven vært å sørge for et godt tilbud av videreutdanningskurs med studieprogrammene *Erfaringsbasert master i praktisk teologi* og *Master i klinisk sjelesorg* som ramme. Fram til 2013 skjedde dette på oppdrag og med økonomiske midler fra Kirke departementet.

Fra 2014 ble ansvaret for kompetanseutviklingen for prester mer entydig lagt til arbeidsgiver ved Bispemøtet. Da ble også kompetansemidlene fra departementet innarbeidet i bevilgningen til prestedtjenesten i Den norske kirke, og siden innarbeidet i rammetilskuddet til Den norske kirke.

Erfaringsbasert mastergrad i praktisk teologi

I dag er Kompetanserådet et samordningsorgan for undervisningstilbudet på *Erfaringsbasert master i praktisk teologi*, som tilbys ved de tre utdanningsinstitusjonene MF, TF og VID. Mastergraden er på 90 studiepoeng. Den kan inneholde kurs fra alle tre institusjoner, men 60 studiepoeng må tas ved samme institusjon.

Mange prester har tatt enkeltkurs innenfor mastergradsprogrammet. Ett av kursene, *Prest og teolog i praksis I* på 5 studiepoeng er en obligatorisk del av innføringsprogrammet for nye prester. Det samme kurset i fullversjon på 10 studiepoeng er et obligatorisk fellesemne innenfor mastergraden i praktisk teologi.

Når det gjelder avlagte mastergrader på 90 studiepoeng, har en ikke oppnådd at like mange gjennomfører som med SPP-programmet. Det skyldes til dels omlegging av ordningen med studiepermisjoner, som nå normalt gis som et antall studiedager knyttet til gjennomføring av de enkelte kursene.

Som følge av kvalitetsreformen i høyere utdanning, ble også videreutdanningskursene kortere moduler, normalt på 10 eller 20 studiepoeng. Bøynen i mastergradssystemet er antakelig masteroppgaven på 30 studiepoeng, som krever større motivasjon og konsentrasjon enn å gjennomføre videreutdanningskursene, og lengere sammenhengende studiepermisjoner.

Presteforeningen har i lengere tid arbeidet for at gjennomført mastergrad skal gi en systematisk og forutsigbar uttelling i lønnsutviklingen for de som gjennomfører. Dette har også vist seg krevende å få til.

Erfaringer: Samarbeid, tverrfaglighet og profesjonsmedvirkning

En vesentlig faktor som har bidratt til god og relevant kompetanseutvikling har vært det fruktbare samarbeidet mellom profesjonsutøvere, arbeidsgivere, ledelse og tilsyn, og fagmiljøer ved utdanningsinstitusjonene. De beste kursene har vi oftest fått til når dette samarbeidet har fungert, gjerne også med faglig samarbeid mellom utdanningsinstitusjonene.

Det har også vært gjennomført gode tverrfaglige kurs. Her har det imidlertid ofte vært organisatoriske utfordringer med å få god og likeverdig deltakelse fra de ulike faggruppene, blant annet fordi strukturene og rammebetingelsene for EVU for de ulike profesjonene har vært forskjellige.

Fram til 2014 var det innebygd en viss tverrfaglighet i Presteforeningens system ved at flere av Presteforeningens fagråd hadde representanter for andre profesjonsgrupper, diakoner, kateketer og kirkemusikere i relevante fagråd. Da fagrådene ble avvirket i løpet av 2014 og 2015, forsvant en viktig arena for kommunikasjon og utvikling av tverrfaglighet. Samtidig forsvant et viktig verksted for faglig utviklingsarbeid på profesjonsutøvernes side av bordet.

En særlig utfordring har vært å få til et godt teologisk videreutdanningstilbud for spesialprester med ansettelsesforhold utenfor Den norske kirkes strukturer. Presteforeningen med sine organer for de ulike spesialprestegruppene har fram til nå vært den eneste strukturen som har omfattet prester fra alle disse gruppene. I mangel av andre strukturer har Presteforeningen bistått spesialprestegruppene med å fasilitere nasjonale nettverk for fagutvikling. Med Kirkemøtets vedtak om Kirkens tjeneste i samfunnsinstitusjoner (KM 08/23), er det å håpe at Den norske kirke nasjonalt kan ivareta dette framover.

Det er Presteforeningens erfaring at brukermedvirkning fra profesjonsutøverne er vesentlig for å utvikle et godt videreutdanningstilbud som treffer de viktigste faglige utviklingsbehovene i presteskaper. Erfaringen er også at det, sammen med fagmiljøenes dialog med Bispemøtet, Kirkerådet, KA og bispedømmene, bidrar til sterkere praktisk-kirkelig relevans i de teologiske utdanningsinstitusjonenes fagutvikling.

ⁱ Arne Bugge Amundsen (2000). *Kollegialitet og interessekamp. Den norske kirkes presteforening 1900–2000*. Oslo: Verbum, s. 333–336. Presteforeningens studiebibliotek består fortsatt og omfatter pr. i dag 51

---

studiebøker eller studieopplegg, <https://www.prest.no/artikkel/presteforeningens-studiebibliotek-nr-1-51-1975-2019/>. Det forberedes nye studiebøker høsten 2023 og våren 2024.

ⁱⁱ Ibid., s. 337–342.